

DEWALLENS & PARTNERS
— ADVOCATENKANTOOR —

NAAR EEN VERALGEMEENDE VACCINATIEVERPLICHTING TEGEN COVID-19?

Christophe Lemmens

Advocaat-partner Dewallens & partners

Gastprofessor Uantwerpen (AHLEC)

christophe.lemmens@dewallens-partners.be

Overzicht

- Crisis
- Recht op fysieke integriteit
- Vaccinatie
- Besluit

CRISIS

DEWALLENS & PARTNERS
— ADVOCATENKANTOOR —

Crisissituatie doorheen de tijd

- Bv. Dringende noodzakelijkheid - Urgentie en risico voor volksgezondheid – Bedreiging voor het gehele land - Onmiddellijke maatregelen noodzakelijk om verspreiding virus te vertragen en beperken - Onontbeerlijk voor volksgezondheid (aanhef MB 13 maart 2020 m.b.t. federale fase coördinatie en beheer crisis coronavirus)
- Bv. Opnieuw triest record: 73 procent van Vlaamse overlijdens in woonzorgcentra (Nieuwsblad, 11 april 2020)
- Bv. Hoe Europa in de ergste crisis sinds de Tweede Wereldoorlog verzeilde (De Tijd, 15 juli 2020)
- Bv. Bezettingsgraad ziekenhuizen, vooral IZ, blijft kritiek – Situatie nog steeds zeer ernstig en precair – Gevaar voor het gehele grondgebied (aanhef MB 28 november 2020 m.b.t. dringende maatregelen om verspreiding coronavirus te beperken)
- Bv. 579.212 besmettingen, 16.786 overlijdens, 42.630 ziekenhuisopnames (Cijfers België 2 december 2020)

RECHT OP FYSIEKE INTEGRITEIT

Fundamenteel mensenrecht

- Art. 8.1. EVRM (privéleven)
- Art. 17 IVBPR (privéleven)
- Art. 3.1. en 7 Handvest Grondrechten EU (integriteit en privéleven)
- Art. 22 Grondwet (privéleven)
- Art. 22*bis* Grondwet (integriteit kind)

Ook op medisch vlak

- Art. 8 Wet Patiëntenrechten
 - Geen tussenkomst (= ruim) van een beroepsbeoefenaar zonder geïnformeerde toestemming

- Art. 3.2. Handvest Grondrechten EU
 - Vrije en geïnformeerde instemming betrokkene i.k.v. geneeskunde en biologie

Geen absoluut recht

- Art. 8.2. EVRM: inmenging is toegestaan, voor zover
 - ✓ Bij wet voorzien
 - ✓ Nodig in een democratische samenleving
 - ✓ In het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen

- Art. 52.1. Handvest Grondrechten EU: beperkingen toegestaan, voor zover
 - ✓ Inachtneming evenredigheidsbeginsel
 - ✓ Noodzakelijk
 - ✓ Algemeen belang bescherming rechten en vrijheden van anderen

Voorbeelden inperking rechten en vrijheden

- Coronamaatregelen van afgelopen maanden
 - Maatregelen en wijzigingen bijna niet meer te tellen
 - Vaak (zeer) verregaande inperkingen rechten en vrijheden
- Dwangopneming van geesteszieken (wet 26 juni 1990)
 - Vrijheidsberoving, maar geen dwangbehandeling
- Art. 47, §1 Vlaams Preventiedecreet 21 november 2003, op beslissing artsen-ambtenaren
 - Verplichte gepaste medische behandeling en/of bevel tijdelijke afzondering in ziekenhuisafdeling of andere geschikte plaats
 - Medisch onderzoek nodig voor opsporing besmettingsbronnen
 - Contacten met anderen verbieden

VACCINATIE

DEWALLENS & PARTNERS
— ADVOCATENKANTOOR —

Race naar een vaccin

- Volg de wereldwijde race naar een vaccin (NRC, 29 augustus 2020)
- Ook België reserveert dosissen van coronavaccin, maar hoe ver staat de ontwikkeling ervan? (vrt, 22 augustus 2020)
- De rush naar het vaccin: een race met veel paarden (GVA, 20 augustus 2020)
- België begint op 5 januari te vaccineren (De Tijd, 2 december 2020)

Bevoegdheidsverdeling vaccinatie

- Federale overheid bevoegd voor “*nationale maatregelen inzake profylaxis*” = verplichte inenting (Art. 5, §1, l., lid 2, 2° BWHI)
 - Inhoud bevoegdheid: inenting tegen bepaalde aandoeningen verplichten, met inbegrip van regeling leeftijdsgrenzen, samenstelling vaccin, controle op toediening en de bestraffing overtredingen
- Gemeenschappen bevoegd voor facultatieve/aanbevolen vaccinaties
 - Bevoegdheid voor preventieve gezondheidszorg (Art. 5, §1, l., lid 1, 8° BWHI)
 - Bv. art. 43 Vlaams Preventiedecreet 21 november 2003: vaccinatieschema met aanbevolen vaccinaties
 - Gemeenschappen kunnen toediening van verplichte en niet-verplichte vaccins promoten en organiseren

Precedenten

- Wel verplichting

- ✓ Poliomyelitis/kinderverlamming (KB 26 oktober 1966)
 - Vandaag nog altijd van toepassing
- ✓ Koepokken (Regentsbesluit 6 februari 1946)
 - Uitvoering geschorst tot 31 december 2026 (KB van 2 december 2015)
- ✓ Commandant medische component kan vereiste vaccinaties opleggen aan militair met verhoogd risico om hem en anderen te beschermen (art. 5 KB 29 november 2000 m.b.t. medische profylaxemaatregelen voor militairen)

- Geen verplichting

- ✓ Art. 3, lid 2 machtenwet 16 oktober 2009: de Koning mag de vaccinatie niet opleggen
 - Er waren wel meerdere vaccins beschikbaar
 - Veiligheid vaccins twijfelachtig, enkel plicht als wetenschappelijk verantwoord
- ✓ Machtenwet 27 maart 2020 (II): geen specifieke bepaling over vaccinatie
 - Koning kon wel algemene maatregelen nemen om verspreiding virus tegen te gaan
 - Geen gebruik van gemaakt i.k.v. vaccinatie

Verplichte vaccinatie kan gerechtvaardigd zijn

- EHRM 15 maart 2012 (Solomakhin t. Oekraïne) i.k.v. vaccinatie difterie
 - ✓ Verplichte vaccinatie is inmenging in privéleven
 - ✓ Maar geen schending, want bij wet voorzien, legitiem doel en noodzakelijk

- Cass. 18 december 2013 i.k.v. poliovaccinatie
 - ✓ Niet in strijd met Wet Patiëntenrechten, want ander voorwerp (bescherming volksgezondheid)
 - ✓ Geen schending van onschendbaarheid en integriteit menselijk lichaam bescherming volksgezondheid en in verhouding tot doel
 - ✓ Recht op privéleven niet absoluut. Uitzonderingen moeten wel restrictief geïnterpreteerd worden, maar geen willekeurige inmenging in privéleven, want inenting bij wet ingesteld, evenredige maatregel gericht op legitieme doelstelling

- Cass. 1 oktober 1997 i.k.v. poliovaccinatie
 - ✓ Geen willekeurige inmenging in privéleven

Stand van zaken vaccinatie COVID-19

- Persmededeling 16 november 2020 Interministeriële Conferentie Volksgezondheid

FEDERALE OVERHEID EN DEELSTATEN WERKEN SAMEN VOOR DE COVID-19 VACCINATIE VAN MINSTENS 8 MILJOEN BELGEN

- ✓ Gemeenschappelijke strategie organisatie vaccinatie
- ✓ Minstens 70% van de bevolking vaccineren
- ✓ Vaccinatie is vrijwillig
- ✓ Vaccinatie is gratis – cofinanciering federale overheid en deelstaten
- ✓ Prioritaire groepen worden bepaald o.b.v. wetenschappelijke adviezen en een maatschappelijk debat
- ✓ Surveillanceplan
- ✓ Oprichting coördinerende taskforce

Argument *pro* vrijwilligheid: fundamentele rechten

- Vaccinatie is gezondheidszorg
 - Art. 2,2° Wet Patiëntenrechten: “*diensten verstrekt door een beroepsbeoefenaar met het oog op het bevorderen, vaststellen, behouden, herstellen of verbeteren van de gezondheidstoestand van een patiënt (...)*”
 - Art. 3, §1, lid 2 WUG 10 mei 2015: “*(...) uitoefening van de geneeskunde (...), hetzij de inenting*”
- Regel van *informed consent* patiënt/vertegenwoordiger vereist volgens art. 8 en 14 Wet Patiëntenrechten
 - Geen vaccinatie zonder *informed consent*
 - Patiënt/vertegenwoordiger kan ook (bindend) weigeren
- Vaccinatie is inmenging in fundamentele rechten betrokkene, dus terughoudendheid geboden

Argument *pro* vrijwilligheid: noodzakelijkheid

- Legitieme doelstelling ligt zeker voor (bescherming volksgezondheid) en vaccinatie kan bij wet verplicht gesteld worden, maar inmenging in rechten moet ook noodzakelijk zijn in democratische samenleving
 - ✓ Afweging legitiem doel en individuele rechten
- Zijn vaccins wel doeltreffend en veilig (*cfr.* discussie eerdere machtenwet 2009)?
- Kan hetzelfde doel (immuniteit-dekkingsgraad 70%) niet met vrijwilligheid bereikt worden (*cfr.* bereidheidscijfers)?
 - ✓ Vgl. dwangopneming geesteszieken en vrijwillige behandeling

Argument *pro* vrijwilligheid: advies Raadgevend Comité Bio-Ethiek 14 december 2015 m.b.t. ethische aspecten vaccinatieverplichting

- Er bestaat geen risicoloos medisch optreden
- Afweging voordelen en risico's
- Eerlijke en duidelijke communicatie van overheid
- Verplichte vaccinatie leidt niet noodzakelijk tot betere resultaten
- Voorkeur voor vrijwillige vaccinatie en uitbreiding van verplichte vaccinaties niet noodzakelijk en niet opportuun
- In bijzondere omstandigheden kan een verplichting ethisch verantwoord zijn, voor zover enige mogelijkheid om algemeen belang of belang kwetsbare personen te vrijwaren
 - ✓ Achteruitgang dekkingsgraad door vrijwillige vaccinatie
 - ✓ Reële aanduidingen voor ernstige epidemie

Argument *pro* vrijwilligheid: praktisch

- Er zijn momenteel nog geen goedgekeurde vaccins
- Zelfs bij goedkeuring zullen de vaccins gefaseerd beschikbaar zijn
- Organisatie vaccinatie zal niet evident zijn
- Invoeren verplichte vaccinatie veronderstelt duidelijkheid over praktische aspecten

Alsnog naar een verplichting?

- Zoals gezegd, is er zeker een legitiem doel (bescherming volksgezondheid)
- Verplichting zal onafwendbaar zijn indien beoogde vrijwillige vaccinatiegraad niet bereikt wordt
 - Bedenkingen doeltreffendheid: overheid moet voorzorgsbeginsel in acht nemen o.b.v. ernst crisis en doeltreffendheidscijfers
 - Bedenkingen veiligheid: zelfs bij mogelijkheid schadelijke gevolgen kan vaccinatie noodzakelijk zijn in algemeen belang (Cass. 26 april 1963 (koepokarrest))
- Eerst inzetten op vrijwilligheid, kan leiden tot cruciaal tijdsverlies en is dus risico

Specifieke schaderegeling

- Overheid moet schadelijke effecten van verplichte of aanbevolen vaccinaties regelen
 - Advies Raadgevend Comité Bio-Ethiek 14 december 2015 m.b.t. ethische aspecten vaccinatieverplichting
 - *“Wanneer de gemeenschap meent zich te moeten beschermen door middel van een vaccinatie is het vanuit rechtvaardigheids- en solidariteitsoverwegingen maar logisch dat zij ook de vergoeding op zich neemt wanneer één van haar leden schade lijdt ingevolge een ongewenst neveneffect”*

Algemene schaderegeling

- Overheidsaansprakelijkheid door onzorgvuldig vaccinatie op te leggen of misschien zelfs aan te bevelen (gebrekkige informatie en/of organisatie)
 - Fout, schade en causaal verband bewijzen
 - Loutere feit van schade houdt geen fout in (Cass. 26 april 1963 (koepokarrest))
- Aansprakelijkheid beroepsbeoefenaar door bv. onzorgvuldige toediening/bewaring
- Wet Productaansprakelijkheid 25 februari 1991
 - Product (bv. vaccin) biedt niet veiligheid die men gerechtigd is te verwachten o.b.v. alle omstandigheden (o.a. presentatie/bijsluiter)
 - Verweermiddelen producent, bv. ontwikkelingsverweer

Algemene schaderegeling

- Fonds medische ongevallen?
 - Bijwerkingen vaccin mogelijks abnormale schade/MOZA
 - Geen schade t.g.v. gebrekkige producten volgens Parl.St.
- Evt. herstelvergoeding door Raad van State voor buitengewone schade veroorzaakt door administratieve overheid (art. 11 RvS-wet)
 - ✓ Schade door niet-foutieve handeling overheidsorgaan, bv. verplichte vaccinatie
 - ✓ Bv. rechtspraak poliovaccinatie

Overtreding vaccinatieplicht

- Vaccinatie *manu militari* uitvoeren zal moeilijk zijn
- Evt. maatregelen Vlaams Preventiedecreet, bv. verplichte quarantaine
- Strafsancties (gevangenisstraf en/of geldboete)
 - Vgl. art. 79, 1° Vlaams Preventiedecreet
 - Geen gevolg geven aan dwangmaatregelen artsen-ambtenaren
 - Geldboete van € 26 tot € 500 en/of gevangenisstraf van 8 d. tot 6 m.
 - Vgl. art. 5 Gezondheidswet 1 september 1945
 - Overtreding vaccinatieplicht polio
 - Geldboete van € 26 tot € 100 en/of gevangenisstraf van 8 d. tot 1 m.

BESLUIT

DEWALLENS & PARTNERS
— ADVOCATENKANTOOR —

Samenvatting en conclusie

- Vaccinatie kan verplicht opgelegd worden; er zijn precedentes
- Terughoudendheid is geboden o.b.v. noodzakelijkheid; er zijn argumenten om te kiezen voor vrijwilligheid
- Vaccinatie niet meteen verplicht opleggen, houdt niettemin een risico in
- De tijd en de vaccinatiebereidheid van de burgers zal aantonen of al dan niet de juiste beslissing genomen werd

DEWALLENS & PARTNERS
— ADVOCATENKANTOOR —

christophe.lemmens@dewallens-partners.be